

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเอก พลเรือเอก กองเรือใหญ่ เจ้าพระยารามราฆพ

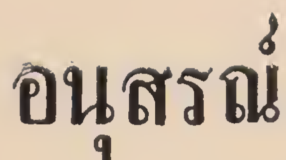
ร.ว., ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม.

(ม.ล. เฟื้อ พึ่งบุญ)

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

อนุสรณ์

ในงานพระราชทานเพลิงศพ

พลเอก พลเรือเอก กองเรือใหญ่ เจ้าพระยารามราฆพ

ร.ว., ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม.

(ม.ล. เฟื้อ พึ่งบุญ)

ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์

วัดเทพศิรินทราวาส

วันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐

คำนำ

ในการพระราชทานเพลิงศพ พลเอก พลเรือเอก เจ้าพระยารามราฆพ (ม.ล. เฟื้อ พึ่งบุญ) ณ เมรุหน้าพลับพลาอิศริยาภรณ์ วัดเทพศิรินทราวาส ในวันที่ ๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๐ นี้ บรรดานายเรือพิเศษแห่งกองเรือท่าเกษม ได้มีความเห็นร่วมกันว่า พลเอก พลเรือเอก เจ้าพระยารามราฆพ เป็นผู้ก่อกำเนิดกองเรือท่าเกษม โดยอนุโลมตามแบบอย่างราชนาวีเสือป่า ซึ่งได้ยุบเลิกไปเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต ทั้งนี้ ก็โดยคำแนะนำของนายกรัฐมนตรีสมัยนั้น และโดยเฉพาะบรรดานายเรือพิเศษที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น พลเอก พลเรือเอก เจ้าพระยารามราฆพ ได้ถือเอาความคุ้นเคยรักใคร่เป็นส่วนตัวของท่านเป็นหลัก และก็ได้จรรโลงความเป็นปึกแผ่นแน่นหนาแห่งสถาบันนี้มาช้านานกว่า ๓๒ ปี ซึ่งสืบต่อไปนี้ไม่แน่ว่า สถาบันนี้จะดำเนินไปในทางไหน และจะยังประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมต่อไปในรูปใด บัดนี้ก็เป็นวาระสุดท้ายของผู้ยังอยู่ จะพึงสนองความกตัญญู ตลอดจนความระลึกถึง จึงได้พร้อมใจกันพิมพ์หนังสือนี้ขึ้นเป็นอนุสรณ์ในคราวพระราชทานเพลิงศพของท่าน

อนึ่ง ในการที่เลือกพิมพ์หนังสือสมบัติผู้ดี เป็นอนุสรณ์นี้ ก็เพราะเห็นว่า พลเอก พลเรือเอก เจ้าพระยารามราฆพ เป็นผู้ดีและใช้ความเป็น ผู้ดี อยู่ตลอดมา สมกับคำอวยพรที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงไว้ด้วยพระราชหัตถเลขาให้แก่ท่านมีความตอนหนึ่งดังนี้.

ฯ ล ฯ

อันความประพฤติใด ๆ　มิเคยเฉไป　ที่นอกแห่งธรรมวิถี
ประพฤติสัมมาจารี　ชนย่อมปราณี　บ่มีผู้ใดให้ร้าย
ธรรมะคุ้มครองป้องกาย　แห่งผู้มุ่งหมาย　เอาธรรมเป็นที่สรณะ
จิตซื่อถือในคุณพระ　พุทธะธรรมะ　สังฆะขจัดภัยพาล
คนซื่อถือธรรมสำราญ　สามารถอาจหาญ　บ่ต้องระรัวกลัวภัย
อันผลกุศลกรรมทำไว้　ตั้งแต่ก่อนไซร้　จงช่วยให้สมอารมย์จินต์
แม้นมีสิ่งใดไผ่ถวิล　จงสมเสร็จสิ้น　ดังดวงมโนปรารถนา

ฯ ล ฯ

ในที่สุดขอผลานิสงส์ อันเกิดแต่กุศลกรรมและความเป็นผู้ดีของท่าน จงดลบันดาล และส่งเสริมให้ดวงวิญญาณของท่านเจ้าพระยารามราฆพ ได้ตั้งอยู่ในความสงบระงับเสียซึ่งกรรม และนำสู่สุคติภพ และบรรลุถึงนิพพานไปโดยลำดับ.

สมนึก เอี่ยมปรีชา

ประธานกรรมการที่ปรึกษากองเรือท่าเกษม

พลเอก พลเรือเอก กองเรือใหญ่ เจ้าพระยารามราฆพ

ร.ว., ป.จ., ม.ป.ช., ม.ว.ม.

(ม.ล. เฟื้อ พึ่งบุญ)

ประวัติ

เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเฟื้อ พึ่งบุญ) เกิดที่บ้านถนนจักรเพชร จังหวัดพระนคร เมื่อวันอาทิตย์ ที่ ๕ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๓๓ ตรงกับแรม ๗ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีขาล รัตนโกสินทรศก ๑๐๙ เป็นบุตรพระยาประสิทธิศุภการ (หม่อมราชวงศ์ละม้าย พึ่งบุญ) กับพระนมทัด พึ่งบุญ ณ อยุธยา

เมื่อเยาว์วัยได้ศึกษา ณ โรงเรียนบพิตรพิมุข ได้ถวายตัวในสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่ออายุ ๑๓ ปีเศษ และสมเด็จพระบรมโอรสได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ส่งไปศึกษาที่โรงเรียนมหาดเล็กหลวง (โรงเรียนนี้ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือน และเมื่อสถาปนาจุฬาลงกรณ์ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยได้ยกไปร่วมเข้าเป็นคณะหนึ่งในมหาวิทยาลัยนั้น)

วันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๔๕๑ สมเด็จพระบรมโอรสทรงพระกรุณา ฯ ให้เข้ารับราชการในพระองค์ในตำแหน่งสำรองราชการนายเวรขวา "เวรขวา" นี้มีหน้าที่ดูแลเครื่องเสวยและปฏิบัติราชกิจทั่วไปในเวลาที่สมเด็จพระบรมโอรสเสด็จที่ใด หม่อมหลวงเฟื้อมีหน้าที่เชิญเครื่องตามเสด็จที่นั้นทุกแห่ง ไม่ว่าจะเสด็จเป็นทางราชการหรือเป็นการส่วนพระองค์ วันที่ ๖ ตุลาคม ๒๔๕๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นนายเวรขวา รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ ๑๔๐ บาท

ในงานพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในพุทธศักราช ๒๔๕๓ นั้น หม่อมหลวงเฟื้อเป็นผู้เชิญพระแสงขรรค์ชัยศรี ในบรรดาผู้เชิญเครื่องราชกกุธภัณฑ์ ผู้เชิญ

พระแสงขรรค์ชัยศรีต้องรับภาระหนักที่สุด คือต้องยืนเชิญอยู่หลังที่ประทับตลอดพระราชพิธี ต่อมาเมื่อทรงตั้งกองเสือป่าขึ้นแล้ว ได้พระราชทานธงประจำตัวนายเสือป่า ธงประจำตัวนายกองโท นายจ่ายง (เจ้าพระยารามราฆพ) มีรูปเทพยดาเชิญพระแสงขรรค์ชัยศรีบนธงพื้นแดง สีธงนั้นใช้สีตามวันเกิดของเจ้าของธง เทพยดานั้นหมายถึงเจ้าของธงมีเชื้อราชตระกูล (ผู้ไม่มีเชื้อราชตระกูลใช้รูปมานพ) พระแสงขรรค์ชัยศรีหมายความว่าท่านได้เชิญพระแสงนั้นในคราวบรมราชาภิเษก

ผู้ที่เคยนั่งร่วมโต๊ะเสวยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชนั้น เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ร่วมโต๊ะเสวยต่อมา เจ้าพระยารามราฆพก็ต้องนั่งร่วมโต๊ะเสวยทั้งมื้อกลางวันและกลางคืนตลอดรัชกาล หน้าที่ตามเสด็จพระราชดำเนินก็ต้องปฏิบัติอยู่เช่นเดิม ในการตามเสด็จนี้ท่านนั่งไปในรถพระที่นั่งคู่กับสมุหราชองครักษ์ จนกระทั่งท่านได้รับราชการในตำแหน่งสมุห-ราชองครักษ์อีกตำแหน่งหนึ่งแล้ว ท่านจึงตามเสด็จโดยลำพัง ในเวลาทรงพระราชสำราญ เช่น ทรงกีฬาทั้งในร่มและกลางแจ้ง ท่านก็ร่วมในกีฬานั้น ในคราวทรงละคร ท่านร่วมเป็นตัวละครทุกครั้ง ทั้งละครพูดและละครรำ ละครรำนั้นท่านเป็นตัว "พระ" การฟ้อนรำนั้นท่านมีฝีมือดี รำได้งดงามไม่แพ้ผู้มีอาชีพในศิลปแขนงนี้ จึงได้รับพระราช-ทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เพื่อเป็นที่ชูเกียรติว่าเป็นศิลปิน สรุปว่าท่านอุทิศชีวิตและเวลาถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจนสิ้นเชิง เวลาที่ท่านจะได้ใช้เป็นส่วนตัวนั้นก็เมื่อทรง

พระอักษรและเข้าพระที่ เมื่อใช้เวลาส่วนตัวในเวลาเข้าพระที่ ท่านก็ต้องสละเวลานอนของท่านเอง เป็นไปอยู่เช่นนี้จนกระทั่งสมรส จึงได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตไม่ต้องร่วมในเวลาทรงกีฬา แต่ก็เฉพาะในขณะที่ประทับอยู่ในพระนครเท่านั้น ในเวลาเสด็จพระราชดำเนินต่างจังหวัด ท่านก็ต้องฉลองพระเดชพระคุณเสมือนเมื่อยังไม่ได้สมรส

เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ท่านเป็นหัวหน้าห้องพระบรรทม แต่หน้าที่ตามเสด็จพระราชดำเนินและปฏิบัติกรณียกิจก็คงเป็นไปตามที่กล่าวในวรรคก่อน

สมัยต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการปรับปรุงราชการในกรมมหาดเล็กหลวง (กรมมหาดเล็กนี้เป็นกรมอิสระ ไม่ขึ้นกระทรวงวัง) กล่าวโดยสังเขปเป็นไปดังต่อไปนี้

ผู้บังคับบัญชามหาดเล็กจัดเป็นสภา เรียกว่าสภาผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก ประกอบด้วยจางวาง ๓ ท่าน สำนักงานของสภาผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก เรียกว่า กรมบัญชาการกลางมหาดเล็กมีหน้าที่เกี่ยวกับหนังสือในราชการมหาดเล็กทั้งปวง กับมีกองบัญชีมีหน้าที่เบิกจ่ายในกรมมหาดเล็กทั้งหมด (ในสมัยเจ้าพระยารามราฆพเป็นผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก ได้ตั้งกองโรงเรียน ขึ้นกรมบัญชาการกลางมหาดเล็ก กองนี้บังคับบัญชาโรงเรียนมหาดเล็กหลวงกรุงเทพฯ โรงเรียนราชวิทยาลัย และโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่) นอกจากที่กล่าวนี้มีกรมซึ่งหัวหน้าเป็นอธิบดีอีก ๕ กรม คือ

กรมมหาดเล็ก มีหน้าที่รับใช้ใกล้ชิดพระองค์ ดูแลและประกอบเครื่องเสวย จัดและปฏิบัติพระราชพิธีฝ่ายมหาดเล็ก รักษาพระองค์ในที่รโหฐาน

กรมชาวที่ มีหน้าที่รักษาพระราชวังทั้งในกรุงและต่างจังหวัดและสวนหลวงทั้งหมด แต่ในพระบรมมหาราชวังนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในอารักขาของกระทรวงวัง กรมชาวที่รักษาเพียงพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทและพระที่นั่งบรมพิมาน รวมทั้งสวนศิวาลัย

กรมอัศวราช มีหน้าที่เกี่ยวกับรถม้าและม้าต้นและม้าขี่ รถยนตร์และเรือยนตร์และเรือกลไฟ

กรมมหรสพ มีหน้าที่ควบคุม ฝึกหัดและจัดแสดงต่าง ๆ ในการนี้แบ่งออกเป็นกองโขนและละคร กองปี่พาทย์และเครื่องสายไทย กองพัสดุ (สำหรับเครื่องบรรเลง) และกองช่าง ประกอบด้วยช่างเขียน ช่างถ่ายรูป (ในสมัยเจ้าพระยารามราฆพเป็นผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก ได้จัดตั้งโรงเรียนขึ้นในกรมมหรสพ เพื่อสอนวิชาหนังสือแก่เด็กที่ฝึกหัดวิชาฟ้อนรำและดนตรี โรงเรียนนี้จัดเป็นโรงเรียนปฐมศึกษาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ และมีจัดตั้งกองเครื่องสายฝรั่งขึ้น คือกองดุริยางค์ของกรมศิลปากรในปัจจุบัน)

กรมตรวจ มีหน้าที่ตรวจบัญชีและราชการทั่วไป

เมื่อจัดราชการแบบนี้แล้ว เจ้าพระยารามราฆพ เมื่อยังเป็นพระยาประสิทธิศุภการ ได้รับราชการในตำแหน่งจางวางห้องที่พระบรรทม (วันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๕๕) มียศเป็นจางวางตรี (เทียบมหาอำมาตย์ตรี)

เป็นรองอธิบดีกรมมหาดเล็กเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๔๕๖

เป็นอธิบดีกรมมหาดเล็กเมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๕๗

นอกจากราชการโดยตรงในกรมมหาดเล็ก ท่านได้ฉลองพระเดชพระคุณในตำแหน่งพิเศษอีก คือ ผู้บัญชาการกรมมหรสพ (เมื่อ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖) ผู้ช่วยราชการกระทรวงวัง (เมื่อ ๗ มีนาคม ๒๔๕๖) จางวางกรมเรือยนตร์หลวง (เมื่อ ๘ เมษายน ๒๔๕๙) ต่อมากรมเรือยนตร์หลวงมีตัวจางวางบังคับบัญชาแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้ท่านเป็นผู้กำกับการกรมนี้ (เมื่อ ๑ มกราคม ๒๔๕๙)* เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ (เมื่อ ๖ สิงหาคม ๒๔๖๑) เป็นผู้รักษาการแทนอธิบดีกรมมหาดเล็ก และผู้กำกับราชการกรมมหรสพ เมื่อวันที่ ๗ เมษายน ๒๔๖๗

ต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ยุบสภาผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก และให้มีผู้สำเร็จราชการมหาดเล็กแต่เพียงคนเดียว ครั้นวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๔๖๒ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาประสิทธิศุภการ (หม่อมหลวงเฟื้อ พึ่งบุญ) เป็นผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก

ในสมัยที่ท่านเป็นผู้สำเร็จราชการมหาดเล็กนี้ โรงเรียนราช-วิทยาลัยได้โอนมาจากกระทรวงยุติธรรมมาขึ้นกรมมหาดเล็ก และได้ตั้งโรงเรียนขึ้นที่จังหวัดเชียงใหม่อีกโรงเรียนหนึ่ง จึงตั้งกรมโรงเรียนขึ้นเพื่อดูแลการปกครอง ควบคุมหลักสูตรให้นักเรียนเข้าสอบร่วมกับนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลได้ และจัดสรรงบประมาณของโรงเรียน กรมโรงเรียนนี้ขึ้นกรมบัญชาการกลางมหาดเล็ก

---

* ในยุคนั้นปีเปลี่ยนวันที่ ๑ เมษายน ไม่ใช่วันที่ ๑ มกราคม.

กองเครื่องสายฝรั่งที่จัดตั้งขึ้นในกรมมหรสพนั้น ท่านเป็นผู้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตจัดตั้งขึ้น ในสมัยนั้นเครื่องสายฝรั่งยังไม่แพร่หลายในเมืองไทย มีผู้นิยมเล่นบ้างก็ในหมู่เพื่อนฝูงสองสามคน และไม่ได้บรรเลงเป็นอาชีพ วงเครื่องสายฝรั่งของหลวงนี้บรรเลงที่ใด ฝรั่งไปฟังกันมากทีนั้น นักดนตรีที่มีชื่อเสียงในบัดนี้หลายคนได้เคยเป็นนักดนตรีในวงที่ท่านได้ดำริตั้งขึ้นดังกล่าวนี้

กองเรือยนตร์หลวงได้เจริญขึ้นมากในยุคที่ท่านบังคับบัญชา โดยจัดแบ่งเรือออกเป็นประเภท เรือพระที่นั่งทรงระยะใกล้ เรือพระที่นั่งทรงระยะไกล คือเข้าพระที่ในเรือนั้นได้ เรือพระที่นั่งรอง เรือเร็ว เรือรับใช้ เรือประพาสทุ่ง ประกอบด้วยเรือยนตร์เล็ก ๆ เรือกรรเชียงและเรือคนูแบบแคนาดา เรือบางลำยังขึ้นระวางอยู่ในบัดนี้ เช่น เรือพระที่นั่งประจำทวีปเป็นต้น เรือลำนี้ท่านกราบบังคมทูลให้ต่อขึ้น

รถยนตร์หลวงท่านจัดให้มีสีต่าง ๆ กันตามประเภท รถพระที่นั่งใช้สีเหลืองอ่อน หรือสีงาช้าง รถขบวนตามเสด็จใช้สีแดง รถพระประเทียบใช้สีเหลืองแก่ รถยนตร์หลวงในสมัยนั้นไม่ต้องใช้เลขหมาย จึงเกิดการปลอมแปลงให้เสมือนรถยนตร์หลวงกันบ้าง ท่านจึงให้รถยนตร์หลวงใช้เครื่องหมาย ร.ย.ล. ๑ (และเลขต่อ ๆ ไป) สีและเลขหมายนี้ยังคงใช้อยู่ในบัดนี้

ในกรมมหรสพนั้นท่านจัดให้มีนักเรียนนาฏศิลปขึ้น นอกจากเรียนฟ้อนรำ ขับร้อง ดีดสีตีเป่าแล้ว ท่านยังตั้งโรงเรียนสำหรับเด็กเหล่านี้ให้เล่าเรียนตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการด้วย เด็ก ๆ จาก

โรงเรียนนี้ได้มาเป็นครูบาอาจารย์ในกรมศิลปากรหลายคน ส่วนที่ไปรับราชการที่อื่นบางคนก็ได้เป็นถึงชั้นพิเศษ

กองแพทย์มหาดเล็กเดิมมีนายแพทย์อยู่ ๒ คน ไม่พอรักษาพยาบาลข้าราชการ ท่านจึงจัดขอเพิ่มขึ้น กองแพทย์นี้สังกัดอธิบดีมหาดเล็ก เมื่อกรมมหรสพมีนักเรียนมากขึ้นจึงตั้งสถานพยาบาลย่อมๆ ขึ้นในกรมมหรสพอีกแห่งหนึ่ง

เจ้าพระยารามราฆพมีนิสัยโอบอ้อมอารีต่อคนใต้บังคับบัญชา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ผู้น้อย ใจคอหนักแน่น ไม่เชื่อฟังบุคคลที่ยุแหย่หรือให้ร้ายคนอื่น นอกจากจะมีหลักฐานพยานพิสูจน์ ท่านตำหนิคนที่ไม่กล้าปฏิบัติภารกิจที่เป็นหน้าที่ของตน เช่นคนที่ชอบเขียนว่า "ขอประทานเรียนปฏิบัติ" ท่านติว่างานในขอบเขตของตนไม่วินิจฉัยต้องให้ท่านไปสั่งงานแทน หากสงสัยก็ควรเสนอความเห็นขึ้นมาว่าควรปฏิบัติอย่างโน้นอย่างนี้ เช่นนี้จึงจะนับว่ามีภูมิสมตำแหน่ง ในทางตรงกันข้าม หากข้าราชการปฏิบัติไปตามความคิดเห็นของตน แต่บังเอิญการที่ปฏิบัติไปนั้นไม่ต้องด้วยพระราชดำริ ท่านกล้าขอรับพระราชอาญาแทนผู้ใต้บังคับของท่าน เจ้าพระยารามราฆพเป็นคนที่ไม่พยาบาทต่อศัตรู ผู้ที่ปองร้ายมีอันเป็นต้องวิบัติ ท่านช่วยแก้ไขให้บ้าง แนะนำให้เจ้าตัวเขาแก้ไขโดยตนเองบ้าง

เจ้าพระยารามราฆพเป็นคนที่มีความอุตสาหะหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่าท่านได้สละความสะดวกใจ ความสบายกายถวายไว้ใต้เบื้องพระยุคลบาท นอกจากนั้นในหน้าที่ซึ่งจะต้องปฏิบัติ หากยังหย่อนสมรรถภาพอยู่ในสิ่งใด ท่านก็ขวนขวายใน

สิ่งนั้นให้มีขึ้น ตัวอย่าง ในตำแหน่งท่านต้องพบกับชาวต่างประเทศอยู่เสมอ ๆ แต่ท่านพูดภาษาต่างประเทศไม่ได้ ท่านจึงหาครูมาสอนภาษาอังกฤษให้, ท่านเรียนอยู่ราว ๑ ปี พูดภาษาอังกฤษได้สำหรับการสังคม และท่านไม่หยุดอยู่เพียงนั้น ท่านเรียนต่อไปจนกระทั่งออกจากราชการ แล้วเลยไปศึกษาต่อในประเทศอังกฤษ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งกองเสือป่าและกองรักษาดินแดนขึ้น เจ้าพระยารามราฆพดูเหมือนจะไม่มีความรู้วิชาทหารเลย ท่านพยายามศึกษาขึ้น โดยหาตำรามาอ่านบ้าง สอบถามนายทหารบ้าง สนทนากับคนใกล้ชิดในวิชาทหารบ้าง เมื่อความเห็นกับผู้ใกล้ชิดแตกต่างกันก็ขอให้ผู้รู้ตัดสินแล้วจดจำเป็นบรรทัดฐาน วิชาทหารเรือท่านไม่หาญเรียนวิชาเดินเรือ แต่ท่านเรียนชนิดหรือประเภทของเรือ ยุทธวิธีทหารเรือ ที่สนใจมากก็วิธีจัด วิธีใช้ และการรักษาเรือเล็ก ซึ่งมีอยู่ในบังคับบัญชาของท่าน ๆ สามารถใช้หรือนำเรือเล็ก ๆ ไปได้ด้วยตนเอง

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฟื้นวิชาฟ้อนรำขึ้น ซึ่งสมัยนั้นหาผู้นิยมเกือบไม่ได้ เจ้าพระยารามราฆพฝึกฝนตนเองขึ้น โดยหาครูมาฝึกหัดจนรำได้ดีเสมอผู้มีอาชีพในทางนี้ จึงได้รับพระราชทานเหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา (ในวิชานาฏศิลป) เมื่อเป็นผู้บัญชาการกรมมหรสพท่านรู้แต่วิชานาฏศิลป ท่านจึงเรียนดนตรีอีกแขนงหนึ่ง คือหัดซอ จากไม่มีความสามารถทางนี้เลย แต่พยายามฝึกฝนจนสีซอตามเขาไปในวงเครื่องสายไทยได้

นอกจากราชการโดยตรงในกรมมหาดเล็ก เจ้าพระยารามราฆพได้สนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังต่อไปนี้ :–

ราชการในพระราชสำนัก

เป็นกรรมการโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๔๕๔

เป็นผู้ช่วยราชการกระทรวงวัง เมื่อวันที่ ๗ มีนาคม ๒๔๕๖

เป็นองคมนตรี* เมื่อวันที่ ๔ เมษายน ๒๔๕๘

เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม ๒๔๖๑

เป็นสมุหพระราชวัง และประธานกรรมการพระราชวัง เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖

เสือป่าและลูกเสือ

ประจำกองบัญชาการเสือป่า

เป็นนายกองโท เมื่อวันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๔๕๔

เป็นนายกองเอก เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๔๕๔

เป็นสมุหราชองครักษ์เสือป่า เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน ๒๔๕๕

เป็นรองผู้บัญชาการกองเสนาหลวงรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๔๕๗

เป็นอุปนายกเสือป่า เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม ๒๔๖๑

---

* องคมนตรีในยุคโน้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเลือกแต่งตั้งจากผู้ที่ได้รับพระราชทานตราทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ มีหน้าที่กราบบังคมทูลถวายความเห็นเมื่อทรงปรึกษา จึงเป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ ซึ่งไม่เหมือนองคมนตรีในปัจจุบัน.

เป็นผู้บังคับกองพันพิเศษกองพันที่ ๒ กรมเสือป่าพรานหลวงรักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๙ กันยายน ๒๔๖๑

ราชการทหาร

เป็นร้อยเอกพิเศษกรมทหารรักษาวัง ว.ป.ร. เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๔

เป็นราชองครักษ์พิเศษ เมื่อวันที่ ๑๕ สิงหาคม ๒๔๕๖

เป็นพันเอกกรมทหารรักษาวัง ว.ป.ร. เมื่อวันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖

เป็นผู้ช่วยจเรกรมทหารรักษาวัง ว.ป.ร. เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๔๕๗

เป็นผู้ช่วยสมุหราชองครักษ์ เมื่อวันที่ ๗ พฤษภาคม ๒๔๕๘

เป็นพลตรีกองทัพบก เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๔๕๘

เป็นสมุหราชองครักษ์ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๖๐

เป็นจเรกรมทหารรักษาวัง ว.ป.ร. เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๐

เป็นพลโทกองทัพบก เมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๖๑

เป็นที่ปรึกษากรรมการเครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม ๒๔๖๑

เป็นนาวาเอกพิเศษ กองทัพเรือ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน ๒๔๖๑

เป็นนายทหารม้าพิเศษ กรมทหารม้า รักษาพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๔๖๒

เป็นแทนผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ จ.ป.ร. เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๖๓

เป็นผู้บังคับการกรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ จ.ป.ร. เมื่อวันที่ ๒ ตุลาคม ๒๔๖๓

เป็นพลเอก กองทัพบก เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๔๖๗

เป็นพลเรือโท เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ๒๔๖๗

เป็นผู้ช่วยราชการกระทรวงทหารเรือ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๔๖๘

เป็นพลเรือเอก เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๙๘ (ในสมัยรัชกาลปัจจุบัน)

พ้นราชการ

ออกจากราชการ เมื่อวันที่ ๓๑ มีนาคม ๒๔๖๘ เหตุด้วยผลัดแผ่นดิน รับพระราชทานบำนาญปีละ ๘,๐๐๐ บาท ซึ่งขณะนั้นเป็นอัตราสูงสุดสำหรับผู้ที่ไม่ใช่เสนาบดี จึงเป็นอันพ้นจากหน้าที่ในกรมมหาดเล็กหลวงและหน้าที่ทหารทั้งหมด ส่วนเสือป่าก็เห็นจะเข้าป่าไป ป่าไหนไม่มีใครตามพบ ประมาณ ๓๐ ปีต่อมาทหารบกและกระทรวงมหาดไทยได้พบผู้สืบสันดานเสือป่า ซึ่งรู้จักกันว่า “รักษาดินแดน” (เสือป่า นอกจากกองรักษาพระองค์ เรียกว่า “เสือป่ารักษาดินแดน”) เสือป่าหายไป

เมื่อออกจากราชการแล้ว เจ้าพระยารามราฆพได้ออกไปอยู่ประเทศอังกฤษ ท่านจ้างครูมาสอนภาษา เรียนจนใช้ภาษาอังกฤษได้ดีพอสมควร และกลับเมืองไทยภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง

หลายปี ในเมืองไทยท่านใช้ชีวิตอย่างสงบ การงานได้กระทำพอสมควรแก่อัตภาพ เช่นในบริษัท จำกัด ท่านเป็นประธานบ้าง เป็นกรรมการบ้าง

เจ้าพระยารามราฆพเป็นผู้ที่มีความจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทุกพระองค์ กล่าวเฉพาะรัชกาลปัจจุบัน ท่านได้เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทเมื่อโอกาสอำนวยอยู่เนือง ๆ และเต็มใจที่จะฉลองพระเดชพระคุณอยู่เสมอ

รัชกาลปัจจุบัน

ประกอบด้วยความจงรักภักดีและความสามารถ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ท่านดำรงตำแหน่งสมุหพระราชวังและประธานกรรมการพระราชวัง เมื่อวันที่ ๑๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๖ ท่านพยายามฉลองพระเดชพระคุณด้วยวิริยะ หากไม่ถึงล้มหมอนนอนเสื่อ ท่านต้องไปฉลองพระเดชพระคุณตามหน้าที่ และเป็นเช่นนี้ตลอดชีวิต

เจ้าพระยารามราฆพ ได้เคยรับพระมหากรุณา โปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งแทนพระองค์ไปในพิธีเปลี่ยนเครื่องทรงพระแก้วมรกต ที่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม และโปรดเกล้า ฯ ให้ไปแทนพระองค์ในงานแข่งม้าชิงถ้วยพระราชทาน (ถ้วยดาบี้) ที่สนามม้าราชตฤณมัย ฯ หลายครั้ง

การเมือง

เมื่อเริ่มจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพ ฯ ขึ้น เจ้าพระยารามราฆพได้รับเลือกเป็นนายกเทศมนตรีเป็นคนแรก แต่เนื่องด้วยเวลาที่

กำหนดให้เขียนประวัตินี้สั้นมาก จึงไม่มีเวลาค้นคว้าหาว่าท่านเป็นในปีใด และได้ทำสิ่งใดไว้บ้างที่จะถือเป็นอนุสรณ์ได้

รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น

นายขัน หุ้มแพร เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๕๓

นายจ่ายง เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๔๕๔

เจ้าหมื่นสรรเพธภักดี เมื่อวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๔๕๔

พระยาประสิทธิศุภการ เมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๔๕๕

เจ้าพระยารามราฆพ พัชรพัลลภมหาสวามิภักดิ์ ฯลฯ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

เครื่องราชอิสริยาภรณ์และสิ่งของที่ได้รับพระราชทาน

เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๔ เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๕๓

ตราช้างเผือก ชั้นที่ ๕ (เบญจมาภรณ์ บ.ช.) เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๔๕๓

ตราวชิรมาลา เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๕๔

ตรารัตนวราภรณ์ เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม ๒๔๕๔ (คนแรกที่ได้รับพระราชทาน)

ตราช้างเผือก ชั้นที่ ๔ (จัตุรถาภรณ์ จ.ช.) เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๔๕๔

เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๓ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๔

ตราตติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๔

ตรามงกุฎสยาม ชั้นที่ ๓ (ตริตาภรณ์ ต.ม.) เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๕

ตราช้างเผือก ชั้นที่ ๓ (ตริตาภรณ์ ต.ช.) เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๕๕

เหรียญ ส.ผ. ใน พ.ศ. ๒๔๕๖

เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๒ เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๒๔๕๖

ตราทุติยจุลจอมเกล้าวิเศษ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๖

ตรามงกุฎสยาม ชั้นที่ ๑ เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๕๖

เหรียญรัตนาภรณ์ ชั้นที่ ๑ เมื่อวันที่ ๔ ตุลาคม ๒๔๕๙

ตราช้างเผือก ชั้นที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๔๕๙

เหรียญดุษฎีมาลา เข็มศิลปวิทยา เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๔๖๐

เครื่องราชอิสริยาภรณ์อันมีศักดิ์รามาธิบดี มหาโยธิน (ชั้นที่ ๒ ม.ร.) เมื่อวันที่ ๒๓ กรกฎาคม ๒๔๖๑*

ตรามงกุฎชั้นสูงสุด (มหาวชิรมงกุฎ) เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๔๖๑

ตราช้างเผือกชั้นสูงสุด (มหาปรมาภรณ์) เมื่อวันที่ ๒ มกราคม ๒๔๖๓

ตราปฐมจุลจอมเกล้า เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๖๔

รับพระราชทานเงินเดือน ๆ ละ

๑๐ บาท ในปี ๒๔๔๘

๒๐ บาท เมื่อวันที่ ๔ มีนาคม ๒๔๔๘

---

* ตรานี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ทรงใช้พระราชอำนาจพระราชทาน ๆ ต่อเมื่อกรรมการ (ประกอบด้วยทหารล้วน) กราบบังคมทูลขึ้นมา.

๓๐ บาท	เมื่อวันที่	๕ ตุลาคม ๒๔๕๐
๓๕ บาท	เมื่อวันที่	๑๔ มีนาคม ๒๔๕๐
๔๕ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๕๑
๑๔๐ บาท	เมื่อวันที่	๑๖ ตุลาคม ๒๔๕๒
๑๘๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๕๓
๒๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑๘ พฤษภาคม ๒๔๕๔
๒๔๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ มิถุนายน ๒๔๕๔
๓๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ กันยายน ๒๔๕๔
๔๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๔
๘๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ กันยายน ๒๔๕๕
๑,๐๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ พฤศจิกายน ๒๔๕๖
๑,๒๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ มกราคม ๒๔๕๖
๑,๔๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๕๘
๑,๗๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๕๙
๒,๐๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๐
๒,๔๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๑
๒,๖๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๒
๒,๘๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๓
๒,๙๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๔
๓,๐๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๕
๓,๑๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๖
๓,๒๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๗
๓,๓๐๐ บาท	เมื่อวันที่	๑ เมษายน ๒๔๖๘

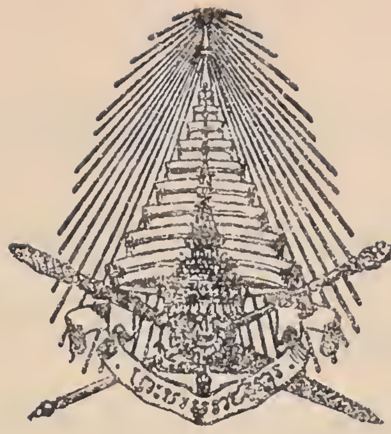
<u>หมายเหตุ</u> ในสมัยก่อนเปลี่ยนการปกครองประเทศไทย กระทรวงคลังมหาสมบัติ (ปัจจุบันเรียกว่า กระทรวงการคลัง) ทูนเกล้าฯ ถวายเงินสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเพื่อทรงใช้สอย (หากทรงเป็นคนสามัญก็เรียกว่าเงินเดือน) เป็นประจำปี และทูนเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวปีละ ๙ ล้านบาท เงินจำนวนนี้นอกจากทรงใช้ตามพระราชอัธยาศัยแล้ว ยังต้องพระราชทานเป็นเงินเดือนข้าราชการในพระราชสำนักทั้งหมด และทรงใช้รักษาและซ่อมแซมพระราชฐานทั้งปวง รวมทั้งสวนหลวงซึ่งตามสภาพก็เสมือนสวนสาธารณะทั้งในขณะโน้นและขณะนี้ สรุปว่าเงินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงรับไปจากแผ่นดินนั้นต้องใช้ทำนุบำรุงทรัพย์สมบัติของชาติที่เรียกกันในสมัยนี้ว่า "ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์" ด้วย

เจ้าพระยารามราฆพ ได้เริ่มป่วยเมื่อวันเสาร์ ที่ ๙ กันยายน ๒๕๑๐ ด้วยรู้สึกว่า เส้นโลหิตตีบในส่วนหนึ่งส่วนใดของร่างกาย ได้เข้ารับการรักษาพยาบาล ณ ตึกพยาบาลกรุงเทพ ฯ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๑๐ เวลา ๑๕.๑๕ น. ถึงอสัญกรรมในวันเสาร์ ที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๑๐ เวลา ๒๒ นาฬิกา ๑๕ นาที ด้วยเส้นโลหิตแตกในกระเพาะ สิริรวมอายุได้ ๗๗ ปี ๑๖ วัน

อนึ่ง ในขณะที่เจ้าพระยารามราฆพ ป่วยอยู่ที่โรงพยาบาล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์ปัจจุบัน) ได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เป็นคนไข้ในพระบรมราชานุเคราะห์.

ท่านได้ถ่ายภาพร่วมกับบรรดานายเรือพิเศษชั้นผู้ใหญ่ แห่งกองเรือท่าเกษม

ประกาศตั้งเจ้าพระยา

ศุภมัสดุ พระพุทธสาสนกาลเป็นอดีตภาค ๒๔๖๔ พรรษา ปัตยุบันกาล กุกกุฏะสังวัจฉร พฤศจิกายนมาส เอกาทศมสุรทิน ศุกรวาร โดยกาลกำหนด

พระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ เอกอัคร มหาบุรุษบรมนราธิราช พินิตประชานารถมหาสมมตวงษ์ อติศัยพงษ์ วิมลรัตน์ วรขัตติยราชนิกโรดม จาตุรันตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ อุภโตสุชาตสังสุทธเคราะหณีจักรีบรมนารถ จุฬาลงกรณราชวรางกูร บรมมกุฎนเรนทรสูรสันตติวงษวิสิษฐ สุสาธิตบุรพาธิการ อดุลย กฤษฏาภินิหารอติเรกบุญฤทธิ์ ธัญลักษณวิจิตรโสภาคยสรรพางค์ มหา ชโนต ตะมางคประณต บาทบงกชยุคล ประสิทธิสรรพศุภผล อุดมบรม สุขุมาลย์ ทิพยเทพาวตาร ไพศาลเกียรติคุณ อดุลยพิเศษ สรรพเทเวศ รานุรักษ์ บุริมศักดิสมญาเทพทวาราวดี ศรีมหาบุรุษสุตสมบัติ เสนาง คนิกรรัตนอัศวโกศล ประพนธปรีชา มัทวสมาจาร บริบูรณ์คุณสาร สยามาทินคร วรุตเมกราชดิลก มหาปริวารนายกอนันต มหันตวร ฤทธิเดช สรรพวิเศษศิรินธร บรมชนกาดิศรสมมต ประสิทธิวรยศ มโหดม บรมราชสมบัติ นพปฎลเสวตรฉัตราดิฉัตร์ ศิริรัตโนปลักษณ

มหาบรมราชาภิเศกาภิสิต สรรพทศทิศวิชิตไชย สกลมไหศวริยมหาสวามินทร์ มเหศวรมหินทรมหารามาธิราชวโรดม บรมนารถชาติอาชาวไศรย์ พุทธาทิไตรรัตนสรณารักษ์ อดุลยศักดิอรรคนเรศราธิบดี เมตตากรุณาสีตลหฤไทย อโนปไมยบุญการ สกลไพศาลมหารัษฎาธิเบนทร์ ปรเมนทรธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร์พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทรงพระราชดำริห์ว่า พระยาประสิทธิ์ศุภการ ได้ถวายตัวเปนมหาดเล็กข้าหลวงเดิมมาแต่ยังเยาว์วัย ครั้งทรงดำรงพระอิศริยยศสมเด็จพระยุพราช เมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๔๖ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เข้าเปนนักเรียนในโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ศึกษาขนบราชการ แลได้ทรงใช้สรอยใกล้ชิดสนิทพระยุคลบาทอยู่เป็นนิตย์นิรันดร์มา ครั้นเมื่อพระพุทธศักราช ๒๔๕๓ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์เปนที่นายขันมหาดเล็กหุ้มแพร แล้วเปนนายจ่ายง เปนเจ้าหมื่นสรรพเพธภักดี แลพระราชทานยศเปนจางวางตรี ถึงปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์เปนพระยาประสิทธิ์ศุภการ จางวางห้องที่พระบรรธม พระราชทานเครื่องยศพานทองแลเปนองคมนตรีในคราวนั้นด้วย ครั้นปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนยศขึ้นเปนจางวางโทแลตำแหน่งรองอธิบดีกรมมหาดเล็ก ทั้งโปรดเกล้า ฯ ให้เปนผู้ช่วยราชการกระทรวงวัง พระราชทานยศเปนมหาเสวกโทในกระทรวงวังนั้นด้วย ในปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปนอธิบดีกรมมหาดเล็ก ต่อมาพระราชทานยศเลื่อน

ขึ้นเปนจางวางเอกแลมหาเสวกเอกในกระทรวงวัง ถึงปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๒ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปนผู้สำเร็จราชการมหาดเล็ก รับราชการสนองพระเดชพระคุณอยู่ ณ กาลบัดนี้

นอกจากตำแหน่งน่าที่ราชการในกรมมหาดเล็ก อันเปนตำแหน่งประจำ พระยาประสิทธิ์ศุภการยังได้รับราชการในน่าที่อื่นอีก คือเมื่อปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ทรงพระราชดำริห์จัดตั้งกองเสือป่าอาสาสมัคขึ้น พระยาประสิทธิ์ศุภการ ได้เปนนายกองโทเสือป่า แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เลื่อนขึ้นเปนนายกองเอกสมุหราชองค-รักษ์เสือป่า แล้วต่อมาได้เปนนายพลเสือป่า เปนรองผู้บัญชาการกองเสือป่าเสนาหลวงรักษาพระองค์ แลเปนอุปนายกเสือป่าอยู่ในบัดนี้ ด้วยความปรีชาสามารถอาจหาญของพระยาประสิทธิ์ศุภการ ได้ปฏิบัติราชการเสือป่าเปนคุณประโยชน์เปนอันมาก

ส่วนในราชการทหาร พระยาประสิทธิ์ศุภการ ได้รับราชการเปนนายร้อยเอก กรมทหารรักษาวังของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาแต่ปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๔ ซึ่งอยู่ในบรรดาศักดิ์นายจ่ายง ครั้นถึงพระพุทธศักราช ๒๔๕๖ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระยาประสิทธิ์ศุภการ เปนตำแหน่งผู้ช่วยจเรกรมทหารรักษาวัง ฯ พระราชทานยศเปนนายพันเอก แลเปนราชองครักษ์พิเศษทหารบกด้วย ปีพระพุทธศักราช ๒๔๕๘ โปรดเกล้า ฯ ให้เปนผู้ช่วยสมุห-ราชองครักษ์ พระราชทานยศเปนนายพลตรีทหารบก ถึงปีพระพุทธศักราช ๒๔๖๐ โปรดเกล้า ฯ ให้เปนสมุหราชองครักษ์และเปนจเรกรมทหารรักษาวัง ฯ ภายหลังพระราชทานยศเลื่อนขึ้นเปนนายพลโททหารบก เปนนายทหารพิเศษประจำกรมทหารบกม้ากรุงเทพ ฯ รักษา

พระองค์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งได้รับพระราชทานยศเปนนายนาวาเอกพิเศษทหารเรือด้วย ครั้นปีพระพุทธศักราช ๒๓๖๓ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เปนผู้บังคับการกรมทหารบกราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจนกาลบัดนี้

นอกจากนี้พระยาประสิทธิ์ศุภการ ยังได้สนองพระเดชพระคุณในน่าที่พิเศษในราชการแลในการสมาคมอีกเปนหลายน่าที่ เช่น ๑ เปนกรรมการที่ปฤกษาสำหรับเครื่องราชอิศริยาภรณ์ อันมีศักดิ์รามาธิบดี ๒ เปนกรรมการที่ปฤกษาสภากาชาดแห่งสยาม ๓ เปนกรรมการที่ปฤกษาในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๔ เปนผู้ช่วยสภานายกราชนาวีสมาคมแห่งกรุงสยาม ๕ เปนสภานายกแลกรรมการคณะฟุตบอลแห่งสยาม ๖ เปนสภานายกราชตฤณมัยแห่งสยาม ๗ และได้รับราชการสนองพระเดชพระคุณในน่าที่ราชเลขานุการเปนส่วนพระองค์บางกาลบางสมัยนั้นด้วย

พระยาประสิทธิ์ศุภการ เปนผู้มีความจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าลอองธุลีพระบาทมั่นคงยิ่งนัก ทั้งเปนผู้มีความอุตสาหพิริยภาพเปนอันมาก ได้รับราชการในน่าที่อันสนิทใกล้ชิดพระยุคลบาทอยู่เปนนิรันดร เปนที่ต้องพระราชอัธยาศัยทรงไว้วางพระราชหฤทัยมาช้านาน มีปรีชาญาณหยั่งทราบในกระแสร์พระบรมราโชบายเปนอย่างดี มีความสามารถฉลาดรอบรู้ในราชกิจน้อยใหญ่อย่างสุขุม เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้รับราชการในตำแหน่งน่าที่ใด ๆ ก็ตั้งใจสนองพระเดชพระคุณด้วยความอุตสาหพิริยภาพอันแรงกล้าปฏิบัติจัดราชการในน่าที่นั้น ๆ ให้ดำเนิรเจริญลุล่วงไปโดยมิได้ผิดจากพระราชนิยม เปนผู้มี

ความซื่อตรงดำรงอยู่ในธรรมสุจริต คิดแต่ในการซึ่งจะให้เชิดชูพระเกียรติยศและพระบรมเดชานุภาพ ทั้งมีอัธยาศัยโอบอ้อมอารีแก่ผู้เปนเพื่อนข้าราชการด้วยกันทั่วไป และเปนผู้มีความประพฤติดำรงตนอยู่ในฐานะอันควรแก่ถานันดรศักดิ์ที่ทรงพระกรุณาชุบเกล้า ฯ แต่งตั้งไว้ ทั้งเปนผู้ที่กอบด้วยมัทวะธรรมรู้จักประพฤติตนให้เปนที่พึงใจผู้ใหญ่วัยวุฒิบุคคล มีความเคารพต่อผู้ควรเคารพมิได้มีความถือตน แม้ในเมื่อเปนผู้ที่อยู่ในตำแหน่งอันสูง กอบด้วยความสัตย์สุจริตเปนนิตย์นิรันดร์ นับว่าเปนผู้เชิดชูเกียรติยศแห่งข้าหลวงเดิมทั้งปวง สมควรที่จะได้รับอิศริยยศบรรดาศักดิ์สูงสมแก่ตำแหน่งราชการ ซึ่งได้บังคับบัญชาต่างพระเนตร์พระกรรณให้ปรากฏสืบไป

จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่ง ให้สถาปนาพระยาประสิทธิ์ศุภการขึ้นเปนเจ้าพระยา มีสมญาจารึกในสุพรรณบัฏว่า เจ้าพระยารามราฆพ พัชรพัลลภมหาสวามิภักดิ์ สมัคพลวโรปนายก สุรเสวกวิศิษฏคุณ พึ่งบุญพงศ์บริพัตร์ นฤปรัตนราชสุปรีย์ ศรีรัตนไตรสรณธาดา เมตตาภิรัตมัทวสมาจาร สัตยวิธานอาชวาธยาศัย อภัยพิริยบรากรมพาหุคชนาม ดำรงศักดินา ๑๐๐๐๐ จงเจริญ ทฤฆชนมายุ พรรณ สุข พล สิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล ธนสารสมบัติ บริวารสมบูรณ์ ทุกประการ

ประวัติกองเรือท่าเกษม

นายเรือพิเศษแห่งกองเรือท่าเกษม ที่รักทั้งหลาย

บัดนี้วันที่ระลึกของกองเรือท่าเกษม ได้เวียนมาบรรจบอีกครั้งหนึ่งเป็นปีที่ ๓๑ กองเรือของเราได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๗๗ นายเรือทั้งเก่าและใหม่ต่างได้มาร่วมสมัครสมานสามัคคีในวันที่ ๒ ของเดือนธันวาคม เป็นประเพณีทุกปีมา การสมัครสมานสามัคคีย่อมเป็นประโยชน์ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมดังคำพระกล่าวว่า **สัพเพสัง สังฆภูตานัง สามัคคีวุฑฒิสาธิกา** *แปลว่า* **ความสามัคคีของปวงชนยังความเจริญให้สำเร็จ.**

ในปีนี้ข้าพเจ้าคิดว่า เราน่าจะได้จัดทำหนังสือสักเล่มหนึ่งเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจในหมู่พวกเรา เนื้อเรื่องคงจะไม่มีอะไรดีไปกว่าเล่าประวัติความเป็นมาของกองเรือท่าเกษมให้ท่านทั้งหลายฟังพอสังเขป หากจะเล่าให้ฟังด้วยปากเปล่า นานไปก็คงจะลางเลือนไปจากความทรงจำ ข้าพเจ้าจึงคิดเล่าเป็นตัวหนังสือแทน จะได้ติดกระเป๋ากลับไปถึงบ้าน เมื่อคนอื่นที่อยากรู้อยากฟังมีโอกาสได้อ่านต่อ ๆ กันไปด้วย.

เมื่อเล่าถึงประวัติของกองเรือท่าเกษมก็จำเป็นต้องเล่าถึงกองเสือป่าในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย ในสมัยนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงก่อตั้งกองเสือป่าขึ้นแล้วได้ทรงพระราชดำริเห็นว่าควรจะได้ตั้งกองเสือป่านาวีควบคู่กันไป จึงได้มีการก่อตั้งกองราชนาวีเสือป่าขึ้น กองราชนาวีเสือป่าในยุคนั้น ได้ทำประโยชน์ให้แก่ทางราชการตลอดมา เช่นได้มีส่วน

ร่วมยึดทรัพย์สินเชลยเมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ เป็นต้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต กองเสือป่าราชนาวีได้ยุบเลิกไป.

เมื่อข้าพเจ้ากลับจากต่างประเทศได้พบปะคุยกับพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น ท่านได้ปรารภและขอร้องว่ากองราชนาวีเสือป่าซึ่งเคยช่วยเหลือทางราชการและยุบเลิกไปนั้นน่าเสียดาย หากจะมีกองเรือทำนองนี้ขึ้นอีก จะมีประโยชน์แก่ทางราชการ น่าจะหาทางจัดตั้งขึ้นอีก ข้าพเจ้าจึงได้ตกลงใจตั้งกองเรือท่าเกษมขึ้น เมื่อวันที่ ๒ ธันวาคม ๒๔๗๗ ในขั้นแรก น.อ. พระยานาวาพลพยุหรักษ์ ร.น. ได้อนุเคราะห์รับเป็นอาจารย์อบรมวิชาทางเรือให้ ส่วนเครื่องแบบและตำแหน่งชั้นของนายกองเรือท่าเกษมได้อนุโลมตามแบบอย่างของราชนาวีเสือป่า.

กองเรือท่าเกษมได้มีโอกาสนำเสด็จราชวงศ์ฝ่ายในประพาสทางน้ำอยู่เนือง ๆ แม้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในสมัยต้น ๆ ก็ได้ใช้กองเรือท่าเกษมอยู่เป็นนิตย์ แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๘ พร้อมด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน กองเรือท่าเกษมก็ได้เคยถวายเรือเป็นราชพาหนะนำเสด็จทอดพระกฐิน ณ วัดปรมัยยิกาวาส จังหวัดนนทบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๘๙.

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๕ ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่า สถาบันการเงินมีชื่อบางแห่งในต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จในกิจการของเขา มักจะมีงบประมาณจัดซื้อวัตถุสิ่งของเก่าแก่เพื่อประโยชน์ในการศึกษาของชนรุ่นหลัง ข้าพเจ้าเห็นว่ากองเรือท่าเกษมมีเรือที่สวยงามอยู่หลายลำ อีกทั้งการแต่งกายของนายกองเรือก็สง่างาม น่าจะโอน

ให้สถาบันสักแห่งหนึ่งรับช่วงต่อไป หากจะโอนให้แก่เอกชนก็ดูยากที่จะรักษาของสวยงามเหล่านี้ไว้ได้.

ในที่สุด ขออำนาจพระรัตนตรัยและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงปกป้องคุ้มครองพวกเรา และบันดาลให้ความสามัคคีของพวกเราจงยั่งยืนถาวรมั่นคง ตลอดกาลนานเทอญ.

ก.ญ. รามราฆพ ร.ท.

๒ ธันวาคม ๒๕๐๘

แด่ท่านเจ้าพระยารามราฆพ

โดย

กองเรือใหญ่ พระยาสุนทรพิพิธ

ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ถึง ๒๔๔๖ ข้าพเจ้าศึกษาอยู่ที่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข มีเพื่อนร่วมโรงเรียนซึ่งรู้สึกว่ามีฐานะพิเศษอยู่ ๒ คน คือ หม่อมหลวงเฟื้อ และหม่อมหลวงฟื้น สองพี่น้องทั้งสองท่านมีความประพฤติเรียบร้อยการแต่งกายก็สะอาดเรียบร้อย บุคลิกลักษณะแสดงความเป็นผู้ดีสมชาติวุฒิ ข้าพเจ้าก็มิใช่เด็กที่ซนนักและมิได้สกปรกจนเกินไป ดังนั้นจึงพอสมาคมกันได้กับท่านทั้งสอง ด้วยการวิสาสะเล่นหัวอย่างมีความเห็นอกเห็นใจกัน ความสัมพันธ์อันดีจึงเกิดมีขึ้นระหว่างเรา

พ.ศ. ๒๔๔๕ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยามมกุฎราชกุมาร (พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว) เสด็จนิวัติจากทวีปยุโรปสู่พระมหานคร และดูเหมือนจะเป็นในปีนี้เอง ท่านทั้งสองก็เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กสมเด็จพระบรม ฯ แล้วไม่ช้าก็ลาออกจากโรงเรียน ส่วนข้าพเจ้าพอถึง พ.ศ. ๒๔๔๖ ก็ย้ายจากโรงเรียนวัดบพิตรพิมุข ไปเรียนต่อยังโรงเรียนวัดนวลนรดิศ ฝั่งธนบุรีอันเป็นภูมิกำเนิดเดิม

พ.ศ. ๒๔๔๘ ข้าพเจ้าเรียนจบชั้นมัธยมศึกษาแล้ว ก็ตั้งใจอย่างมั่นเหมาะว่าจะเข้าศึกษาต่อในโรงเรียนนายร้อยทหารบกหรือนายเรือ แต่เกิดอุปสรรค เพราะความเจ็บป่วยทำให้คลาดจังหวะกำหนดเวลา

รับสมัครและจะเป็นด้วยพรหมลิขิตหรือชะตาชีวิตประการใดก็ไม่ทราบ เป็นเหตุบันดาลให้ข้าพเจ้าได้เข้าถวายตัวเป็นมหาดเล็กสมเด็จพระบรมฯ เช่นเดียวกัน จึงเป็นโอกาสได้พบและอยู่ร่วมกับท่านทั้งสองอีก

พ.ศ. ๒๔๔๙ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าพเจ้าเข้าศึกษาในโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งหม่อมหลวงเฟื้อ ก็ได้เข้าศึกษาอยู่แล้วเช่นเดียวกัน เป็นอันว่าข้าพเจ้าได้ร่วมสำนักศึกษากับท่านอีกครั้งหนึ่ง และข้าพเจ้ายังจำได้ดีว่าเมื่อแรกข้าพเจ้าเข้าไปอยู่ในวังนั้น ท่านได้ให้รองเท้าบู๊ตหนังสีแดงแก่ข้าพเจ้าคู่หนึ่ง โดยเห็นว่าข้าพเจ้ายังไม่มี เป็นการแสดงความมีไมตรีจิตในฐานที่เคยรู้จักชอบพอกันมาแต่โรงเรียนวัดบพิตรพิมุข และบรรดาเด็กมหาดเล็กรับใช้ทั้งหลายก็มีท่านเป็นหัวหน้า เมื่อต่างกลับจากโรงเรียนแล้วก็มานั่งเฝ้าคอยรับใช้อยู่ในห้องทรงพระอักษรตลอดเวลา

พ.ศ. ๒๔๕๓ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติเป็นสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ท่านทั้งสองคงรับราชการฉลองพระมหากรุณาธิคุณอยู่ในพระราชสำนัก ส่วนข้าพเจ้าออกรับราชการในหัวเมืองตามวุฒิวิชาที่ได้ศึกษามาคือรัฐประศาสน์ และท่านทั้งสองได้ประกอบคุณงามความดีในหน้าที่ราชการ ได้รับพระราชทานยศบรรดาศักดิ์ในที่สุด คือ หม่อมหลวงเฟื้อ พึ่งบุญ เป็นพลเอก และพลเรือเอก เจ้าพระยารามราฆพ หม่อมหลวงฟื้น พึ่งบุญ เป็นพลตรี พระยาอนิรุธเทวา ฯ

ณ บัดนี้ เหตุอันยังความโศกสลดได้เกิดขึ้นแก่บุคคลไม่น้อย โดยการอสัญกรรมของท่านเจ้าพระยารามราฆพ นั้น ย่อมประสบแก่

ข้าพเจ้าอย่างมากเช่นเดียวกัน ข้าพเจ้ามิได้คำนึงนึกเพียงเฉพาะชีวิตสังขารของท่าน แต่รำลึกไปถึงคุณธรรมอันดีงามของท่านตามที่ประจักษ์มา อันคุณสมบัติของบุคคลนั้นย่อมมีนานาประการ แต่ข้าพเจ้าเข้าใจว่า "คุณธรรม" น่าจะเป็นประการสำคัญที่สุด และมนุษย์ถ้าปราศจากเสียซึ่งคุณธรรมแล้ว คุณสมบัติประการอื่น ๆ ก็จะไม่ช่วยให้เกิดความเจริญมงคลโดยสมบูรณ์ได้เลย

สังเขปความโดยย่อที่ได้กล่าวมาเบื้องต้นย่อมแสดงความมีคุณธรรมของท่านเจ้าพระยารามราฆพ ในสมัยเยาว์วัย นับแต่มีความประพฤติปฏิบัติอันดีงาม มีความสุภาพเรียบร้อย และมีจิตใจไมตรี ถึงสมัยรับราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และราชการแผ่นดินเล่า ท่านมีฐานะหน้าที่มากมายหลายตำแหน่ง ได้รับยศบรรดาศักดิ์อย่างสูงดูจะเกินกว่าอายุที่อยู่ในปฐมวัยหรือมัชฌิมวัย จนเป็นเรื่องกล่าวขวัญกันในสังคม แต่ท่านก็ดำรงตนอยู่ด้วยความเหมาะสมแก่ฐานะหน้าที่และดำเนินการปกครองบริหารด้วยความสำเร็จเรียบร้อย ได้ราชการสมพระราชหฤทัยองค์พระมหากษัตริย์ ทั้งนี้ก็โดยท่านสมบูรณ์ด้วยคุณธรรมอันเป็นคุณสมบัติที่สูงค่า และคุณธรรมประการสำคัญก็คือ ความซื่อสัตย์สุจริต และความจงรักภักดีอย่างมั่นคงนั่นเอง

ข้าพเจ้าใคร่กล่าวความจริงไว้เป็นอุทาหรณ์สักข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นข้อที่ข้าพเจ้าให้ความเคารพนับถือต่อท่านเจ้าพระยารามราฆพ เป็นอย่างยิ่ง คือในสมัยแต่ยังเป็นเด็กด้วยกันตลอดมา ไม่เคยปรากฏว่าท่านขาดเฝ้าหรือขาดงานแต่สักครั้งเดียวเลย ท่านเป็นผู้ "ตื่นก่อน นอนหลัง" คือนอนภายหลังเสด็จเข้าห้องบรรทมแล้ว และตื่นก่อนทรงตื่นบรรทม แม้บางวันท่านมีกิจจำเป็น เช่น จะไปเยี่ยมบ้าน เยี่ยมมารดา

ท่านก็ตื่นแต่เช้าก่อนเวลาปกติ ไปกิจธุระเสียให้เสร็จและกลับถึงวังก่อนตื่นบรรทม หมายความว่านับแต่ตื่นบรรทมจะได้ทรงเห็นหน้าท่านเจ้าพระยารามราฆพ ตลอดถึงเวลาเข้าพระที่บรรทม หรือจะทรงเรียกตัวเมื่อใดเป็นได้ตัวทุกเมื่อ เจ้าพระยารามราฆพ ไม่เคยขาดเฝ้าขาดงานเลย พวกเราเด็ก ๆ ทั้งหลายไม่มีใครปฏิบัติได้เช่นนี้สักคนเดียว ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าถ้าปฏิบัติได้ก็จะเป็นคุณแก่ตน แต่ก็ไม่มีใครพยายามโดยไม่สามารถต่อสู้กับกิเลสมารที่ครองใจตนอยู่ได้ ข้อสำคัญที่สุดก็คือท่านเจ้าพระยาราม ฯ ปฏิบัติได้เช่นกล่าวนั้น ก็เพราะไม่เคยปรากฏว่าท่านเจ็บป่วยเลย ส่วนพวกเราต่างพากันป่วยไข้บ่อย ๆ อันเป็นอุปสรรคสำคัญ นี่คือ "อโรคยาปรมาลาภา" ความไม่มีโรคของท่านก็คือกุศลผลบุญเป็นคุณสมบัติส่งท่านให้ถึงความสำเร็จ ความเจริญมงคลโดยสมบูรณ์ และผู้ซึ่งได้ทราบความจริงข้อนี้แล้ว ย่อมจะไม่มีความประหลาดใจ ในพระมหากรุณาแห่งพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีต่อเจ้าพระยารามราฆพ โดยพระราชทาน ลาภ ยศ ตำแหน่ง หน้าที่อันสูงส่งดังกล่าวมาแล้วนั้นเลย

ณ โอกาสสุดท้ายนี้ ด้วยกรรมดีอันท่านเจ้าพระยารามราฆพได้ประกอบแล้วในชาตินี้ จงเป็นพลังดลบันดาลให้วิญญาณของท่านไปสู่สุคติดังปรารถนา ณ สัมปรายภพโน้น เทอญ.

คำไว้อาลัย

ของ

พลตำรวจตรี พระยาคทาธรบดี

การอสัญกรรมของ ฯพณฯ พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ (หม่อมหลวงเฟื้อ พึ่งบุญ) ได้ยังความเศร้าโศกให้เกิดแก่บรรดาผู้นับถือรักใคร่โดยทั่วไป ข้าพเจ้าผู้หนึ่งรู้สึกสลดใจเป็นอย่างยิ่ง เมื่อได้ทราบข่าวอสัญกรรมซึ่งเป็นไปโดยมิได้คาดฝัน และเมื่อรำลึกไปถึงความหลังก็ยิ่งทำให้เกิดความเสียใจอาลัยทวีขึ้น

ท่านเจ้าพระยารามราฆพ กับข้าพเจ้า ได้ร่วมราชการในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาด้วยกันแต่ปฐมวัย นับแต่สมัยที่ทรงดำรงพระราชอิสริยยศตำแหน่งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช จนตลอดสมัยเสด็จขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ข้าพเจ้ามีหน้าที่ขับรถพระที่นั่งทั้งรถยนต์และรถม้า เจ้าพระยารามราฆพมีหน้าที่เชิญหีบพระโอสถมวน อันเป็นหน้าที่ร่วมกันมาแต่ปฐมวัย จนถึงสมัยที่เสด็จขึ้นเสวยราชสมบัติแล้ว หน้าที่ของเราทั้งสองจึงได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาโดยลำดับ แต่ก็คงตกอยู่ในฐานะเป็นข้าเจ้าเดียวกันกินข้าวหม้อเดียวกันจนตลอดรัชกาล

นอกจากหน้าที่ราชการร่วมกันดังกล่าวแล้ว เรายังได้ร่วมกันฉลองพระมหากรุณาธิคุณในประการอื่น ๆ ด้วย อาทิ ในการทรงกีฬาต่าง ๆ เพื่อทรงพระสำราญ เช่น การเล่นคริกเก็ต ขี่ม้าไล่กระต่าย ฯ เจ้าพระยารามราฆพกับข้าพเจ้าก็มักถูกจัดให้เป็นหัวหน้าแต่ละฝ่ายเพื่อแข่งขันกัน หรือการเล่นเพื่อประโยชน์อย่างอื่น เช่น เล่นซ้อมรบ

โดยมากก็มักถูกจัดให้เป็นผู้คุมกำลังทัพแต่ละฝ่ายทำการต่อสู้กัน การแสดงละครพูด เจ้าพระยารามราฆพก็ถูกจัดให้เป็นตัว "นาง" ข้าพเจ้าถูกจัดให้เป็นตัว "พระ" เป็นคู่กันเสมอมา เพราะสมัยนั้นผู้แสดงมีแต่ผู้ชายล้วน ยังไม่มีสตรีร่วมแสดงด้วยดังปัจจุบัน

ณ ที่นี้ใคร่กล่าวให้เป็นที่ประจักษ์ว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชจริยาวัตรอันพึงสังเกตเป็นพิเศษ คือ การทรง "เล่น" แต่ละอย่างนั้นมิใช่เพื่อความสนุกสำราญ เพื่ออนามัย หรือเพื่อฆ่าเวลาให้หมด ๆ ไปเป็นเฉพาะก็หาไม่ มีหลายประการที่ปรากฏว่าเป็นการทรง "เล่น" เพื่อทดสอบหาข้อเท็จจริง ความถูกต้องเหมาะสม ในเรื่องนี้มีพระราชดำริไว้โดยมิได้ทรงแพร่งพรายให้ผู้ใดทราบ และเพื่อฝึกฝนเผยแพร่ไปพร้อมกัน อาทิเช่น การเล่นซ้อมรบซึ่งกลายมาเป็นกองเสือป่า ลูกเสือ และกรมทหารรักษาดินแดนในปัจจุบันนี้ แม้การเล่นละครพูดก็เพื่อสร้างศิลปการแสดงอีกประเภทหนึ่งให้เกิดขึ้นในเมืองไทย การแต่งบทละครพูดก็คือการสร้างวรรณกรรมให้แพร่หลายอีกทางหนึ่ง ซึ่งล้วนแต่เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองทั้งสิ้น

การเล่นอีกอย่างหนึ่งที่ควรกล่าวถึง ก็คือการเล่น "วิธีปกครอง" ขณะที่ประทับ ณ วังปารุสกวัน สมัยที่ยังมีนามว่าพระตำหนักสวนจิตรลดา โปรดเกล้า ฯ ให้สร้างห้องแถวเรือนไม้ขึ้นตามแนวกำแพงวังด้านทิศใต้ประมาณ ๒๐ ห้อง สำหรับเป็นที่อยู่ของพวกมหาดเล็กรุ่นเยาว์ โดยให้อยู่กันคนละห้องบ้าง สองคนต่อห้องบ้าง พร้อมด้วยเรือนโรงสำหรับเป็นที่ทำการ ที่รับประทานอาหาร ห้องแพทย์ และ

ศาลารมณ์ ซึ่งสร้างลงกลางสระน้ำ บริเวณอาคารสถานที่ดังกล่าวนี้สมมติว่าเป็นตัวเมือง ๆ หนึ่ง

ส่วนการปกครองภายในเมืองนี้จัดเป็นระบบซึ่งเรียกในครั้งกระนั้นว่า "ประชาภิบาล" โดยให้พลเมืองรวมกันออกเสียงเลือกตั้งคณะผู้ปกครองขึ้นคณะหนึ่งทำหน้าที่ปกครองบริหาร ซึ่งมีตำแหน่ง ๑. คณาภิบาล เป็นประธาน ๒. เลขาธิการ หัวหน้าฝ่ายธุรการ ๓. โยธาธิการ หัวหน้าฝ่ายก่อสร้างบำรุง ๔. นายแพทย์ หัวหน้าฝ่ายป้องกันรักษาโรคภัย และการอนามัย กับ ๕. เชษฐบุรุษ ซึ่งเป็นหัวหน้าราษฎรเข้าร่วมดำเนินการปกครองบริหาร

ในการปฏิบัติเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย ได้จัดให้มีกองตำรวจ เพื่ออยู่เวรยามโดยใช้มหาดเล็กชั้นผู้ใหญ่เป็นตำรวจ มีเครื่องดับเพลิงซึ่งตำรวจเป็นเจ้าหน้าที่ และมีการฝึกซ้อมเป็นประจำ มีการออกหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ชื่อว่าหนังสือพิมพ์ "ชวนหวัว" ลงข่าวและบทความต่าง ๆ ซึ่งส่วนมากก็เป็นบทพระราชนิพนธ์ ลักษณะการบริหารก็มีการประชุมของคณะผู้ปกครองเป็นปกติ และมีการประชุมราษฎรเป็นพิเศษตามครั้งคราว ที่มีเรื่องสำคัญอันเกี่ยวกับความทุกข์ เดือดร้อน ของราษฎรส่วนรวม หรือฝ่ายปกครองมีกิจการสำคัญที่จะต้องขอมติการออกเสียงของราษฎรร่วมกัน นอกจากนั้นยังได้ทรงตั้งธนาคารกลางขึ้นธนาคารหนึ่ง สำหรับราษฎรได้ฝากและยืมเงิน ซึ่งมีชื่อว่า "แบงก์ ลี ฟอ เทีย" โดยพระองค์ และเจ้าพระยา-รามราฆพกับข้าพเจ้ารวมทุนกันเป็นเจ้าของแบงก์

นามแบงก์นี้ซึ่งตั้งขึ้นโดยเอาชื่อย่อมารวมกัน คือ ลี หรือ ลี่ในภาษาจีนดูเหมือนจะมีความหมายว่าเป็นใหญ่ ในที่นี้เป็นที่หมายถึง

พระองค์ ฟอ ก็คือ เพื้อ อันเป็นนามเดิมของเจ้าพระยารามราฆพ และ เทีย ก็คือเทียบ อันเป็นนามเดิมของข้าพเจ้าเช่นเดียวกัน เรื่องดังกล่าวมานี้ซึ่งภายหลังการปกครองระบบประชาภิบาล ก็เกิดเป็นการปกครองระบบเทศบาลแห่งระบอบประชาธิปไตย และแบงก์ ลี ฟอ เทีย ก็กลายเป็นธนาคารออมสินดังปรากฏในปัจจุบันนี้

เรื่องดังเล่ามาเพื่อประกอบให้เห็นความร่วมกันของท่านเจ้าพระยารามราฆพกับข้าพเจ้านับแต่การร่วมเล่น ร่วมสนุก ร่วมงาน ร่วมกิน ร่วมนอน ร่วมทุกข์ ร่วมสุข ตั้งแต่สมัยปฐมวัยจนปัจฉิมวัย แม้ว่าในตอนท้ายแห่งอายุเราจะต้องแยกจากกันโดยธรรมชาติธรรมดา แต่ความติดต่อสัมพันธ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจก็คงมีอยู่เป็นอันดี ดังนั้น เมื่อท่านมาจากไปในขณะที่มิได้คาดคิดเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้เกิดความเสียใจอาลัยเป็นทวีคูณ แม้จะทราบอยู่แก่ใจว่า ทุกสิ่งในโลกนี้ล้วนแต่เป็น อนิจฺจํ ทุกฺขํ อนตฺตา แต่ก็ไม่วายที่จะมีความเสียใจอาลัยอยู่นั่นเอง

ณ โอกาสที่สุดนี้ ด้วยความเจตนาดีของข้าพเจ้าซึ่งมีต่อท่านเจ้าพระยารามราฆพตลอดมา ขอตั้งอธิษฐานโดยผลบุญที่ท่านเจ้าพระยารามราฆพได้สร้างไว้ จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของท่านสถิตอยู่ ณ สถานบรมสุข ณ สัมปรายภพนั้น เทอญ.

พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ

พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ เป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครกรุงเทพชุดแรก หรือนัยหนึ่งชุดเริ่มการ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้แต่งตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๐ สมาชิกชุดนี้มีจำนวนทั้งหมด ๑๒๒ ท่าน หลังจากที่ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครกรุงเทพแล้ว ท่านยังได้รับแต่งตั้งจากผู้ว่าราชการจังหวัดพระนครให้ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีนครกรุงเทพพร้อมด้วยเทศมนตรีในคณะอีก ๔ ท่าน คือ ๑. พระยาสุรินทราชา ๒. พระยาเพชร์ปาณี ๓. พระยาชัยวิชิต ๔. พระยาวิสุทธากร โดยได้เข้าดำรงตำแหน่งเมื่อวันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๔๘๐ หลังจากที่ได้รับแต่งตั้งแล้วท่านได้แถลงนโยบายขอรับความไว้วางใจต่อสภาเทศบาลตามนัยแห่งกฎหมายว่าด้วยเทศบาลซึ่งใช้บังคับอยู่ในขณะนั้น ท่านและคณะเทศมนตรีก็ได้รับความไว้วางใจจากสภาเทศบาลเป็นเอกฉันท์

พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ บริหารงานอยู่ในตำแหน่งนายกเทศมนตรีประมาณ ๑๑ เดือนก็พ้นจากตำแหน่ง เพราะสมาชิกชุดเริ่มการหมดอายุตามวาระ ในระยะที่ท่านเข้าบริหารงานเทศบาลนั้นเนื่องจากเป็นระยะแรกที่ก่อตั้งเทศบาลนครกรุงเทพขึ้น ท่านจึงต้องมีภาระจัดหาสถานที่ทำงานโดยได้เช่าบ้านของคุณหญิงลิ้นจี่ สุริยานุวัตรที่ถนนกรุงเกษมตั้งเป็นสำนักงานของเทศบาลนครกรุงเทพ และได้ตั้งมาจนกระทั่งต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๔ จึงได้ย้ายมาตั้งที่ตำบลเสาชิงช้าซึ่งเป็นที่ตั้งของศาลาเทศบาลนครกรุงเทพปัจจุบัน

นอกจากนั้น พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ ได้เป็นผู้กำหนดตราเครื่องหมายของเทศบาลนครกรุงเทพขึ้นเป็นรูปพระอินทร์ทรงช้างพระหัตถ์ขวาทรงถือวชิราวุธ ตราเครื่องหมายนี้ได้ใช้สืบต่อมาจนตราบเท่าทุกวันนี้

โดยเหตุที่ระบอบเทศบาลในยุคนั้นเป็นเรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย ฉะนั้น พลเอก เจ้าพระยารามราฆพ จึงมีภาระหนักมากที่จะต้องเป็นผู้เริ่มก่อสร้างรากฐานของการบริหารท้องถิ่นในนครหลวงเพื่อให้บุคคลรุ่นหลังเข้ารับช่วงงานของท่านไปปฏิบัติ ท่านต้องฟันผ่าอุปสรรคหลายประการเพื่อสร้างฐานะของเทศบาลนครกรุงเทพให้เป็นที่รับรองในวงการต่างๆ ทั้งทางด้านหน่วยราชการและประชาชน และเพื่อแสดงให้เห็นว่าระบอบเทศบาลมีคุณค่าแก่ท้องถิ่นและประเทศไทย และเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับประเทศประชาธิปไตย.

นางนันทกา สุประภาตนันทน์

"สมบัติของผู้ดี"

ของ

เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี

ภาค ๑

ผู้ดี ย่อมรักษาความเรียบร้อย

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ใช้กิริยา อันข้ามกรายบุคคล.

(๒) ย่อมไม่อาจเอื้อมในที่ต่ำสูง.

(๓) ย่อมไม่ล่วงเกินถูกต้องผู้อื่นซึ่งไม่ใช่หยอกกันฐานเพื่อน.

(๔) ย่อมไม่เสียดสีกระทบกระทั่งกายบุคคล.

(๕) ย่อมไม่ลุกนั่งเดินเหินให้พรวดพราดโดนผู้คน หรือสิ่งของแตกเสีย.

(๖) ย่อมไม่ส่งของให้ผู้อื่น ด้วยกิริยาอันเสือกไสผลักโยน.

(๗) ย่อมไม่ผ่านหน้าหรือบังตาผู้อื่น เมื่อเขาดูสิ่งใดอยู่ เว้นแต่เป็นที่เฉพาะไป.

(๘) ย่อมไม่เอิกอึงเมื่อเวลาผู้อื่นทำกิจ.

(๙) ย่อมไม่อื้ออึงในเวลาประชุมสดับตรับฟัง.

(๑๐) ย่อมไม่แสดงกิริยาตึงตัง หรือพูดจาอึกทึกในบ้านแขก.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่สอดสวนวาจาหรือแย่งชิงพูด.
(๒) ย่อมไม่พูดด้วยเสียงอันดังเหลือเกิน.
(๓) ย่อมไม่ใช้เสียงตวาด หรือพูดจากระโชกกระชาก.
(๔) ย่อมไม่ใช้วาจาอันหักหาญดึงดัน.
(๕) ย่อมไม่ใช้ถ้อยคำอันหยาบคาย.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านกำเริบหยิ่งโยโส.
(๒) ย่อมไม่บันดาลโทสะให้เสียกิริยา.

ภาค ๒

ผู้ดี ย่อมไม่ทำอุจาดลามก

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมใช้เสื้อผ้าเครื่องแต่งตัวอันสะอาด แต่งโดยเรียบร้อยเสมอ.
(๒) ย่อมไม่แต่งตัวในที่แจ้ง.
(๓) ย่อมไม่จิ้มควักล้วงแคะแกะเการ่างกายในที่ประชุมชน.
(๔) ย่อมไม่กระทำการที่ควรจะทำในที่ลับในที่แจ้ง.
(๕) ย่อมไม่หาวเรอให้ปรากฏในที่ประชุมชน.
(๖) ย่อมไม่จามด้วยเสียงอันดัง และโดยไม่ป้องกำบัง.

(๗) ย่อมไม่บ้วนขากด้วยเสียงอันดังหรือให้เปรอะเปื้อน ให้เป็นที่รังเกียจ.

(๘) ย่อมไม่ลุกลนเลอะเทอะมูมมามในการบริโภค.

(๙) ย่อมไม่ถูกต้องหรือหยิบยื่นสิ่งที่ผู้อื่นจะบริโภคด้วยมือตน.

(๑๐) ย่อมไม่ล่วงล้ำข้ามหยิบของบริโภคผ่านหน้าผู้อื่น ซึ่งควรขอโทษและขอให้เขาส่งได้.

(๑๑) ย่อมไม่ละลาบละล้วงเอาของผู้อื่นมาใช้ในการบริโภค เช่น ถ้วยน้ำ และผ้าเช็ดมือเป็นต้น.

(๑๒) ย่อมไม่เอาเครื่องใช้ของตน เช่น ช้อนส้อมไปล้วงตักสิ่งบริโภคซึ่งเป็นของกลาง.

(๑๓) ย่อมระวัง ไม่พูดจา ตรงหน้าผู้อื่นให้ใกล้ชิดเหลือเกิน.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่กล่าวถึงสิ่งโสโครก พึงรังเกียจในท่ามกลางประชุมชน.

(๒) ย่อมไม่กล่าวถึงสิ่งควรปิดบังในท่ามกลางประชุมชน.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมพึงใจที่จะรักษาความสะอาด.

ภาค ๓
ผู้ดี ย่อมมีสัมมาคารวะ

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมนั่งด้วยกิริยาอันสุภาพเฉพาะหน้าผู้ใหญ่.
(๒) ย่อมไม่ขึ้นหน้าผ่านผู้ใหญ่.
(๓) ย่อมไม่หันหลังให้ผู้ใหญ่.
(๔) ย่อมแหวกที่หรือให้ที่นั่งอันสมควรแก่ผู้ใหญ่หรือผู้หญิง.
(๕) ย่อมไม่ทัดหรือคาบบุหรี่ คาบกล้อง และสูบให้ควันไปรมผู้อื่น.
(๖) ย่อมเปิดหมวกเมื่อเข้าชายคาบ้านผู้อื่น.
(๗) ย่อมเปิดหมวกในที่เคารพเช่น โบสถ์ วิหาร ไม่ว่าแห่งศาสนาใด.
(๘) ผู้น้อยย่อมเคารพผู้ใหญ่ก่อน.
(๙) ผู้ชายย่อมเคารพผู้หญิงก่อน.
(๑๐) ผู้ลาย่อมเป็นผู้เคารพก่อน.
(๑๑) ผู้เห็นก่อนโดยมากย่อมเคารพก่อน.
(๑๒) แม้ผู้ใดเคารพตนก่อน ย่อมต้องตอบเขาทุกคน ไม่เฉยเสีย.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่พูดจาล้อเลียนหลอกลวงผู้ใหญ่.
(๒) ย่อมไม่กล่าวร้ายถึงญาติมิตรที่รักใคร่ นับถือของผู้ฟังแก่ผู้ฟัง.

(๓) ย่อมไม่กล่าววาจาอันติเตียนสิ่งเคารพหรือที่เคารพของผู้อื่นแก่ตัวเขา.
(๔) เมื่อจะขอทำล่วงเกินแก่ผู้ใด ย่อมต้องขออนุญาตตัวเขาก่อน.
(๕) เมื่อตนทำพลาดพลั้งสิ่งใด แก่บุคคลผู้ใด ควรออกวาจาขอโทษเสมอ.
(๖) เมื่อผู้ใดได้แสดงคุณต่อตนอย่างไร ควรออกวาจาขอบคุณเขาเสมอ.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมเคารพยำเกรง บิดามารดาและอาจารย์.
(๒) ย่อมนับถือนอบน้อมต่อผู้ใหญ่.
(๓) ย่อมมีความอ่อนหวานแก่ผู้น้อย.

ภาค ๔

ผู้ดี ย่อมมีกิริยาเป็นที่รัก

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ผ่าผืนเวลานิยม คือ ไม่ไปใช้กิริยายืนเมื่อเขานั่งกับพื้น และไม่ไปนั่งกับพื้นเมื่อเวลาเขายืนเดินกัน.
(๒) ย่อมไม่ไปนั่งนานเกินสมควรในบ้านของผู้อื่น.
(๓) ย่อมไม่ทำกิริยารื่นเริงเมื่อเขามีทุกข์.
(๔) ย่อมไม่ทำกิริยาโศกเศร้าเหี่ยวแห้งในที่ประชุมรื่นเริง.

(๕) เมื่อไปสู่ที่ประชุมการรื่นเริงย่อมช่วยสนุกชื่นบานให้สมเรื่อง.

(๖) เมื่อเป็นเพื่อนเที่ยว ย่อมต้องกลมเกลียวและร่วมลำบากร่วมสนุก.

(๗) เมื่อตนเป็นเจ้าของบ้าน ย่อมต้องต้อนรับและเชื้อเชิญแขกไม่เพิกเฉย.

(๘) ย่อมไม่ทำกิริยาบึกบึนต่อแขก.

(๙) ย่อมไม่ให้แขกต้องคอยนานเมื่อเขามาหา.

(๑๐) ย่อมไม่จ้องดูนาฬิกาในเวลาที่แขกยังนั่งอยู่.

(๑๑) ย่อมไม่ใช้กิริยาอันบุ้ยใบ้หรือกระซิบกระซาบกับผู้ใด ในเวลาเมื่อตนอยู่เฉพาะหน้าผู้หนึ่ง.

(๑๒) ย่อมไม่ใช้กิริยาอันโกรธเคือง หรือดุดันผู้คนบ่าวไพร่ต่อหน้าแขก.

(๑๓) ย่อมไม่จ้องดูบุคคลโดยเพ่งพิศเหลือเกิน.

(๑๔) ย่อมต้องรับส่งแขกเมื่อไปมา ในระยะอันสมควร.

วจีจริยา คือ (๑) ย่อมไม่เที่ยวติเตียนสิ่งของที่เขาตั้งแต่งไว้ในบ้านที่ตนไปสู่.

(๒) ย่อมไม่กล่าวสรรเสริญ รูป กาย บุคคล แก่ตัวเขาเอง.

(๓) ย่อมไม่พูดให้เพื่อนเก้อกระดาก.

(๔) ย่อมไม่พูดเปรียบเปรยเคาะแคะสตรีกลางประชุม.

(๕) ย่อมไม่ค่อนแคะติรูปกายบุคคล.

(๖) ย่อมไม่ทักถึงการร้ายโดยพลุ่งโพล่ง ให้เขาตกใจ.

(๗) ย่อมไม่ทักถึงสิ่งอันน่าอายน่ากระดากโดยเปิดเผย.

(๘) ย่อมไม่เอาสิ่งที่น่าจะอาย จะกระดากมาเล่าให้แขกฟัง.

(๙) ย่อมไม่เอาเรื่องที่เขาพึงซ่อนเร้นมากล่าวให้อับอายหรือเจ็บใจ.

(๑๐) ย่อมไม่กล่าวถึงการอัปมงคลในเวลามงคล.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมรู้จักเกรงใจคน.

ภาค ๕

ผู้ดี ย่อมเป็นผู้มีสง่า

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมมีกิริยาอันผึ่งผายองอาจ.

(๒) จะยืนนั่งย่อมอยู่ในลำดับอันสมควร ไม่เป็นผู้แอบหลังคนหรือหลีกเข้ามุม.

(๓) ย่อมไม่เป็นผู้สะทกสะท้านงกเงิ่นหยุดๆยั้งๆ.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมพูดจาฉะฉานชัดถ้อยความ ไม่อุบอิบอ้อมแอ้ม.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมมีความรู้จักงามรู้จักดี.

(๒) ย่อมมีอัชฌาสัยอันกว้างขวางเข้าไหนเข้าได้.

(๓) ย่อมมีอัชฌาสัยเป็นนักเลง ใครจะพูดหรือเล่นอันใดก็เข้าใจและต่อติด.

(๔) ย่อมมีความเข้าใจว่องไวไหวพริบ รู้เท่าถึงการณ์.

(๕) ย่อมมีใจอันองอาจกล้าหาญ.

ภาค ๖

ผู้ดี ย่อมปฏิบัติการงานดี

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมทำการอยู่ในระเบียบแบบแผน.

(๒) ย่อมไม่ถ่วงเวลาให้ผู้อื่นคอย.

(๓) ย่อมไม่ละเลยที่จะตอบจดหมาย.

(๔) ย่อมไม่ทำการแต่ต่อหน้า.

วจี จริยา คือ (๑) พูดสิ่งใดย่อมให้เป็นที่เชื่อถือได้.

(๒) ย่อมไม่รับวาจาคล่อง ๆ โดยมิได้เห็นว่าการจะเป็นได้หรือไม่.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมเป็นผู้รักษาความสัตย์ในเวลา.
(๒) ย่อมไม่เป็นผู้เกียจคร้าน.
(๓) ย่อมไม่เข้าใจว่า ผู้ดีทำอะไรด้วยตนไม่ได้.
(๔) ย่อมไม่เพลิดเพลินจนละเลยให้การเสีย.
(๕) ย่อมเป็นผู้รักษาความเป็นระเบียบ.
(๖) ย่อมเป็นผู้อยู่ในบังคับบัญชาเมื่ออยู่ในหน้าที่.
(๗) ย่อมมีมานะในการงานไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก.
(๘) ย่อมเป็นผู้ทำอะไรทำจริง.
(๙) ย่อมไม่เป็นผู้ดึงดันในที่ผิด.
(๑๐) ย่อมปรารถนาความดี ต่อการงานที่ทำอยู่เสมอ.

ภาค ๗

ผู้ดี ย่อมเป็นผู้ใจดี

กาย จริยา คือ (๑) เมื่อเห็นใครทำผิดพลาดอันน่าเก้อกระดาก ย่อมช่วยกลบเกลื่อน หรือทำไม่เห็น.
(๒) เมื่อเห็นสิ่งของของใครตกหรือจะเสื่อมเสีย ย่อมต้องหยิบยื่นให้หรือบอกให้รู้ตัว.
(๓) เมื่อเห็นเหตุร้าย หรืออันตรายจะมีแก่ผู้ใด ย่อมต้องรีบช่วย.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่เยาะเย้ยถากถางผู้กระทำผิดพลาด.
(๒) ย่อมไม่ใช้วาจาอันข่มขี่.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมไม่มีใจอันโหดเหี้ยมเกรี้ยวกราดแก่ผู้น้อย.
(๒) ย่อมเอาใจโอบอ้อมอารีแก่คนอื่น.
(๓) ย่อมเอาใจช่วยคนเคราะห์ร้าย.
(๔) ย่อมไม่เป็นผู้ซ้ำเติมคนเสียที.
(๕) ย่อมไม่เป็นผู้อาฆาตจองเวร.

ภาค ๘

ผู้ดี ย่อมไม่เห็นแต่แก่ตัวถ่ายเดียว

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมไม่พักหาความสบายก่อนผู้ใหญ่ หรือผู้หญิง.
(๒) ย่อมไม่เสือกสนแย่งชิงที่นั่งหรือที่ดูอันใด.
(๓) ย่อมไม่เที่ยวแย่งผู้หนึ่งมาจากผู้หนึ่งในเมื่อเขาสนทนากัน.
(๔) เป็นผู้ใหญ่จะไปมาลุกนั่งย่อมไว้ช่องให้ผู้น้อยมีโอกาสบ้าง.
(๕) ในการเลี้ยงดูย่อมแผ่เผื่อ เชื้อเชิญแก่คนข้างเคียงก่อนตน.
(๖) ในที่บริโภคย่อมหยิบยกยื่นส่งสิ่งของแก่ผู้อื่นต่อ ๆ ไป ไม่มุ่งแต่กระทำกิจส่วนตน.

(๗) ย่อมไม่รวบสามตะกลามสี่กวาดฉวยเอาของที่เขาตั้งไว้เป็นกลาง จนเกินส่วนที่ตนจะได้.

(๘) ย่อมไม่แสดงความไม่เพียงพอในสิ่งของที่เขาหยิบยกให้.

(๙) ย่อมไม่นิ่งนอนใจให้เขาออกทรัพย์แทนส่วนตนเสนอเช่นในการเลี้ยงดูหรือใช้ค่าเดินทางเป็นต้น.

(๑๐) ย่อมไม่ลืมที่จะส่งของซึ่งคนอื่นได้สงเคราะห์ให้ตนยืม.

(๑๑) การให้สิ่งของหรือเลี้ยงดู ซึ่งเขาได้กระทำแก่ตน ย่อมต้องตอบแทนเขา.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ขอแยกผู้หนึ่งมาจากผู้ใด เพื่อจะพาไปพูดจาความลับกัน.

(๒) ย่อมไม่สนทนาแต่เรื่องตนถ่ายเดียวจนคนอื่นไม่มีช่องจะสนทนาเรื่องอื่นได้.

(๓) ย่อมไม่นำธุระตนเข้ากล่าวแทรกในเวลาธุระอื่นของเขาชุลมุน.

(๔) ย่อมไม่กล่าววาจาติเตียนของที่เขาหยิบยกให้ว่าไม่ดีหรือไม่พอ.

(๕) ย่อมไม่ไต่ถามราคาของที่เขาได้หยิบยกให้แก่ตน.

(๖) ย่อมไม่แสดงราคาของที่จะหยิบยกให้แก่ผู้ใดให้ปรากฏ.

(๗) ย่อมไม่ใช้วาจาอันโอ้อวดตนและลบหลู่ผู้อื่น.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมไม่มีใจมักได้ เที่ยวขอของเขาร่ำไป.

(๒) ย่อมไม่ตั้งใจปรารถนาของรักเพื่อน.

(๓) ย่อมไม่พึงใจการหยิบยืมข้าวของทองเงินซึ่งกันและกัน.

(๔) ย่อมไม่หวังแต่จะพึ่งอาศัยผู้อื่น.

(๕) ย่อมไม่เป็นผู้เกียงงอนทอดเทการงานตนให้ผู้อื่น.

(๖) ย่อมรู้คุณผู้อื่นที่ได้ทำแล้วแก่ตน.

(๗) ย่อมไม่มีใจริษยา.

ภาค ๙

ผู้ดี ย่อมรักษาความสุจริตซื่อตรง

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ละลาบละล้วงเข้าห้องเรือนแขกก่อนเจ้าของบ้านเขาเชิญ.

(๒) ย่อมไม่แลลอดสอดส่ายโดยเพ่งเล็งเข้าไปตามห้องเรือนแขก.

(๓) ย่อมไม่เที่ยวฉวยโน่นหยิบนี่ของผู้อื่นดูจนเหลือเกิน ราวกับว่าจะค้นหาสิ่งใด.

(๔) ย่อมไม่เที่ยวขอหรือหยิบฉวยดู จดหมายของผู้อื่นที่เจ้าของไม่มีประสงค์จะให้ดู.

(๕) ย่อมไม่เที่ยวขอหรือหยิบฉวยดูสมุดพก หรือสมุดจดรายงานบัญชีของผู้อื่น ซึ่งตนไม่มีธุระเกี่ยวข้องเป็นหน้าที่.

(๖) ย่อมไม่เที่ยวนั่งที่โต๊ะเขียนหนังสือของผู้อื่น.

(๗) ย่อมไม่เที่ยวเปิดดูหนังสือตามโต๊ะเขียนหนังสือของผู้อื่น.

(๘) ย่อมไม่แทรกเข้าหมู่ผู้อื่นซึ่งเขาไม่ได้เชื้อเชิญ.

(๙) ย่อมไม่ลอบแอบฟังคนพูด.

(๑๐) ย่อมไม่ลอบแอบดูการลับ.

(๑๑) ถ้าเห็นเขาจะพูดความลับกันย่อมต้องหลบตาหรือลี้ตัว.

(๑๒) ถ้าจะเข้าห้องเรือนผู้ใด ย่อมต้องเคาะประตูหรือกล่าววาจาให้เขารู้ตัวก่อน.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ซอกแซกไต่ถามธุระส่วนตัวหรือการในบ้านของเขาที่ไม่ได้เกี่ยวข้องแก่ตน.

(๒) ย่อมไม่เที่ยวถามเขาว่า นั่นเขียนหนังสืออะไร ?

(๓) ย่อมไม่เที่ยวถามถึงผลประโยชน์ ที่เขาหาได้ เมื่อตนไม่ได้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง.

(๔) ย่อมไม่เอาการในบ้านของผู้ใดมาแสดงในที่แจ้ง.

(๕) ย่อมไม่เก็บเอาความลับของผู้หนึ่งมาเที่ยวพูดแก่ผู้อื่น.

(๖) ย่อมไม่กล่าวถึงความชั่วร้าย อันเป็นความลับเฉพาะบุคคลในที่แจ้ง.

(๗) ย่อมไม่พูดสับปลับกลับกลอกตลบตะแลง.

(๘) ย่อมไม่ใช้คำสบถติดปาก.

(๙) ย่อมไม่ใช้ถ้อยคำมุสา.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมไม่เป็นคนต่อหน้าอย่างหนึ่ง ลับหลังอย่างหนึ่ง.

(๒) ย่อมเป็นผู้รักษาความไว้วางใจของผู้อื่น.

(๓) ย่อมไม่แสวงประโยชน์ในทางที่ผิดธรรม.

(๔) ย่อมเป็นผู้ตั้งอยู่ในความเที่ยงตรง.

ภาค ๑๐

ผู้ดี ย่อมไม่ประพฤติชั่ว

กาย จริยา คือ (๑) ย่อมไม่เป็นพาลเที่ยวเกะกะระรั้ว และกระทำร้ายคน.

(๒) ย่อมไม่ข่มเหงผู้อ่อนกว่าเช่นเด็กหรือผู้หญิง.

(๓) ย่อมไม่ทำให้ผู้อื่น เดือดร้อน เจ็บอาย เพื่อความสนุกยินดีของตน.

(๔) ย่อมไม่หาประโยชน์ด้วยอาการ ที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน.

(๕) ย่อมไม่เสพสุราจนถึงเมาและติด.

(๖) ย่อมไม่มั่วสุมกับสิ่งอันเลวทราม เช่น กัญชา ยาฝิ่น.

(๗) ย่อมไม่หมกมุ่นในการพนัน เพื่อจะปรารถนาทรัพย์.

(๘) ย่อมไม่ถือเอาเป็นของตน ในสิ่งที่เจ้าของไม่ได้อนุญาตให้.

(๙) ย่อมไม่พึงใจในหญิงที่มีเจ้าของหวงแหน.

วจี จริยา คือ (๑) ย่อมไม่เป็นพาลพอใจทะเลาะวิวาท.

(๒) ย่อมไม่พอใจนินทาว่าร้ายกันและกัน.

(๓) ย่อมไม่พอใจพูดส่อเสียดยุยง.

(๔) ย่อมไม่เป็นผู้สอพลอประจบประแจง.

(๕) ย่อมไม่แช่งชักให้ร้ายผู้ใด.

มโน จริยา คือ (๑) ย่อมไม่ปองร้ายผู้อื่น.

(๒) ย่อมไม่คิดทำลายผู้อื่นเพื่อประโยชน์ตน.

(๓) ย่อมมีความเหนี่ยวรั้งใจตนเอง.

(๔) ย่อมเป็นผู้มีความละอายแก่บาป.

พิมพ์ที่โรงพิมพ์พระจันทร์ ท่าพระจันทร์ พระนคร
นายสนั่น บุณยศิริพันธุ์ เจ้าของ ผู้พิมพ์ ผู้โฆษณา ๒๕๑๐